

Profesor teológie Lichner: Vojna nikdy nemôže byť spôsobom šírenia viery

.michal Oláh + | .rozhovory +

1. máj 2022

Profesor teológie, kňaz a prorektor Trnavskej univerzity v Trnave Miloš Lichner hovorí o rozporuplnosti konceptu spravodlivej alebo svätej vojny, chápaní biblického príkazu „Nezabiješ“ a zneužívania kresťanskej rétoriky Ruskej federácie v konflikte na Ukrajine.

BARBORA LIKAVSKÁ

- *v článku sa dočítate aj:*

- ako chápe kresťanstvo (ne)spravodlivosť vojny,
- aké sú morálne medze vojenského konfliktu,
- čo si myslí o spoločnom držaní kríža Ukrajinkou a Ruskou pri krížovej ceste v Ríme na Veľký piatok,
- v čom je sekulárny pohľad na vojnu iný.

.z histórie poznáme rôzne koncepty vojny – koncept spravodlivej vojny alebo svätej vojny z obdobia križiackych výprav. Pápež František opakovane hovorí, že dnes už žiadna vojna nemôže byť spravodlivá pre jej ničivé dopady na celú planétu. Môžeme teda ešte dnes hovoriť o niektorej vojne ako o spravodlivej alebo morálne čistej?

Môžeme povedať, že každá vojna je nespravodlivá, lebo v každej zomierajú nevinní ľudia. Hovoriť preto o koncepte spravodlivej vojny je taký oxymoron, ktorý neobstojí. Pri označení „spravodlivá vojna“ šlo historicky skôr o to, že náboženské alebo sekulárne vlády sa snažili dať vojne určité hranice, aby sa voja nezvrhla. Kresťanstvo zdedilo židovské sväté spisy, ktoré my nazývame Starým zákonom, ktoré opisujú určitý koncept vedenia spravodlivej vojny. Nový zákon to nemá. Tam Kristus síce neodsudzuje vojakov, ale stavia sa jasne proti akémukoľvek násiliu.

Prečítajte si aj: [Cirkev pod lupou: Kirill vymenil teológiu za politickú ideológiu](#)

.prví kresťania ani nechceli vstupovať do armády, neskôr sa to však zmenilo.

Prvých tristo rokov boli kresťania pacifisticky orientovaní. Zlom prichádza v roku 313 v Konštantínovskom mieri, kedy k týmto trom veciam, židovským svätým spisom a pacifistickej tradícii, prichádza aj klasická rímska filozofia Cicera, ktorá hovorí o určitom spravodlivom spôsobe vedenia vojny a dôvodom, ktoré môžu viesť k vojne. Cirkev sa vtedy ocitla v novej situácii, keď musela spracovať tieto podnety. Usiloval sa o to predovšetkým svätý Augustín, ktorý sa snažil viac-menej tieto tézy zapracovať do kresťanského myslenia. On bol ale tiež pacifista, no racionálne si uvedomoval, že vojne sa nedá vždy zabrániť. Z jeho myslenia potom veľa prevzal svätý Tomáš Akvinský.

.neskôr aj cirkev koncept svätej alebo spravodlivej vojny prijala.

Ale v cirkvi boli historicky vždy dve silné tendencie. Jedna krajná, pacifistická, a druhá, ktorá pripúšťala vojnu. Pokiaľ sa pozrieme do rannej cirkvi prvých storočí, tak v nej aktívny vojak nemohol byť pokrstený a ak zostal vojakom po krste, nemohol byť pripustený k sväteniu za kňaza alebo biskupa. To bol prípad napríklad svätého Martina z Tours, preto máme dve chronológie jeho života – dlhú a krátku. Jedna hovorí, že bol dva roky vojakom po prijatí krstu a druhá, že dvadsať.

Pohľady na vojnu sa vyvíjali, pričom cirkev vychádzala aj z konceptu svätej vojny, čo ju priviedlo k určitým teóriám o spravodlivosti vojny s tým, že vojna nie je nikdy úplne spravodlivá, ale treba jej dať nejaké hranice. Prechádza postupne ku konceptu legitímnej obrany. Súčasný pápež František už hovorí o spravodlivom mieri. Čoskoro by mala byť publikovaná jeho kniha, kde najnovšie píše, že vojna ako taká je niekedy nevyhnutná, ale vždy zlá a musíme urobiť všetko pre to, aby sme sa jej vyhli.

.je sekulárny pohľad na vojnu v čomsi zásadne odlišný od náboženského?

Aby sme veľmi nerozlišovali medzi sekulárnym a náboženským pohľadom, tých päť základných téz nájdeme v kresťanstve, židovstve aj sekulárnom svete: spravodlivá príčina, správny úmysel, proporcionalita atď., a preto „určitá spravodlivá príčina k vojne“ nie je spravodlivá vojna. To znamená, že nemôžeme len tak vyhlásiť vojnu. Sv. Otec jasne povedal v tejto súvislosti, že za vojnou na Ukrajine je túžba po moci. Svätý Augustín jasne hovorí, že jedným z následkov dedičného hriechu je túžba po moci.

.tyždeň

byť spravodlivá, vojna nikdy spravodlivá nie je, lebo v nej trpia nevinní ľudia.“

**SK-CZ konferencia
o fundraisingu
Košice 12.-13.5.**

íme, čo sú niektorí politici schopní urobiť kvôli me, že už keď tá vojna musí byť, nech tam je odlivá, ale príčina môže byť spravodlivá, vojna ia nevinní ľudia. Počas vojny platia Ženevské rávať k vojakom na mori či na súši, ako sa vaných územiach a pod.

iješ“? V Novom zákone je jasne napísané:

Exodus a Deuteronómium, je napísané
 e znamenalo najmä úkladnú vraždu, ale aj iné
 y poznajú výnimky, kedy bol trest smrti za
 a, za cudzoložstvo alebo neúctu k rodičom.
 imky. My čítame tieto starozákonné spisy
 len tie, ktoré prijíma Nový zákon. Láska k
 nej obrane, to sú logicky dve rozdielne veci.
 ovať si v srdci nenávisť. Aj keď mám nepriateľa,
 srdci prechovávať nenávisť, tá proporcionality
 poznanie vzťahu k nepriateľovi a my postupne
 davkám, ktoré sú náročné aj na pochopenie.

morálne medze vojenských aktivít vo vojne?

Katechizmus katolíckej cirkvi sa venuje problematike vojny a hovorí: „každá vojnová akcia, ktorá bez rozdielu smeruje k ničeniu celých miest alebo rozsiahlych krajov aj s obyvateľmi je zločinom proti Bohu i proti samému človeku, ktoré treba bez váhania odsúdiť“. Morálny zákon musí platiť napriek tomu, že je vojna.

Pri behaviorálnych experimentoch dali univerzitným študentom nad inými absolútnu moc a za chvíľu z toho „zdiveli“. V človeku sa ukrýva niečo veľmi zlé, čo my v kresťanskej tradícii nazývame následkom dedičného hriechu. Človek je často taký, že aj vie, čo je dobré a keď môže, vyberie si to zlé. Je v nás určitá zlá náklonnosť, a preto kresťanstvo hovorí o určitých pravidlách správania, ktoré nemôžu byť odignorované predtým, ako sa začne vojna. Aj počas vojny musí platiť štátna kultúra, nemôžu sa napríklad zabíjať ranení vojaci alebo civilisti. Mravný zákon tam musí platiť.

.už bývalý pápež Ján Pavol II. odsudzoval nášľapné alebo kazetové bomby.

Presne tak. A veľkou otázkou je vlastnenie atómových zbraní. Časť biskupov na Druhom vatikánskom koncile bola presvedčená, že vlastníť ich na odstrašenie je morálne zdôvodniteľné, iným sa to nezdalo v poriadku vlastníenie atómových zbraní neakceptovali za žiadnych okolností pre ich ničivú silu. Teraz pápež František povedal jasne, že je zlé mať atómové zbrane, ale nechcel tým odsúdiť všetkých vlastníkov týchto zbraní. Sv. Otec opakovane hovorí, že si treba sadnúť k rokovaciemu stolu, lebo vojna nemôže byť nikdy riešením.

.ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj vyzýva jednotlivcov aj štáty, aby sa

intenzívnejšie zapojili do vojny na obranu Ukrajiny. Opakovane vyhlásil, že Ukrajina bráni Európu pred ruskou inváziou. Je našou morálnou povinnosťou zapojiť sa do vojny, v ktorej trpia milióny nevinných ľudí?

História nám dáva jeden dobrý príklad. Emeritný pápež Benedikt XVI. sa raz vyjadril, že ak by sme niekedy chceli rozprávať o téze spravodlivej vojny a hľadali by sme príklad, tak vstup spojencov do II. sv. vojny by sme mohli použiť ako konkrétny príklad oprávnenia vstupu do vojnového konfliktu.

Sv. Otec veľmi často varuje pred inštrumentalizáciou náboženstva, teda zneužívaním náboženských symbolov na zdôvodnenie agresívnej vojny alebo dosiahnutia ekonomických cieľov. Posolstvá pápeža Františka sú aj smerom k vojne na Ukrajine jasné. Ak sa niekto považuje za katolíka, tak by mal prijímať a počúvať to, čo pápež hovorí. On túto vojnu jednoznačne odsúdil. Ako prvý vysoký náboženský a predstaviteľ povedal, že to nie je žiadna „špeciálna operácia“, ale vojna.

.keď hovoríme o symbolike, mnohým Ukrajincom vadilo spoločné nesenie kríža Ukrajinkou a Ruskou v Koloseu počas tohtoročnej krížovej cesty na Veľký piatok, ktorej predsedal pápež František.

Sv. Otec využil krásny symbol na krížovej ceste, ktorý niektorí odmietli. Z emotívneho hľadiska to človek vie pochopiť. Pápež hľadá aj na to, čo bude po vojne. Vojna raz skončí a bude potrebné hľadať spôsob spolužitia týchto susedných národov. Gesto Sv. Otca treba chápať v tomto zmysle, že v katolíckej morálke sa vyžaduje, že ak človek prichádza na sv. spoveď a žiada o zmierenie, tak je nevyhnutné, aby predtým prejavil ľútosť.

„V kresťanstve máme koncept, v ktorom nám Boh odpustil skôr, ako sme my pochopili naše zlé správanie. Pápež už akoby nazeral na situáciu po vojne.“

Kajúcnik je človek, ktorý prejaví ľútosť a prejaví aj snahu o nápravu. Vtedy môže kňaz v cirkevnej tradícii udeliť tomuto človeku rozhrešenie. V kresťanstve máme ale aj druhý aspekt, ktorý vidíme u apoštola Lukáša v pätnástej kapitole, kde máme obraz milosrdného otca, ktorý nečakal a vyšiel márnوترatnému synovi v ústrety, nič mu nevyčítal, naopak ho pohostil. A máme aj piatu kapitolu listu Rimanom, kde Pavol

hovorí, že Boh nám odpustil, ešte keď sme boli jeho nepriateľmi a takýmto spôsobom nám Boh dáva silu k tomu, aby sme následne mohli pochopiť zlobu nášho konania a mohli sa napraviť.

Pápežovo gesto v Koloseu vnímam presne takto. On chcel naznačiť, že raz príde čas po vojne, keď bude potrebné hľadať spravodlivosť a my musíme tomu človeku na tej druhej strane podať ruku, aby on sám pochopil svoje zlé správanie a podľa toho začal konať. Tento rozmer je v kresťanstve veľmi silno prítomný.

.nebolo toto gesto predčasné? Predstavte si počas druhej svetovej vojny niest' kríž Nemca a Žida.

Hovorilo sa, že to bolo veľmi predčasné. V kresťanstve máme koncept, v ktorom nám Boh odpustil skôr, ako sme my pochopili naše zlé správanie. Pápež už akoby nazeral na situáciu po vojne.

.sám ukrajinský prezident Zelenskyj sa ohradil voči tomuto gestu spoločného nesenia kríža.

Samozrejme má právo sa k tomu vyjadriť. Aj známy biblický príbeh o márnotrattom synovi alebo milosrdnom otcovi tiež ukazuje nezodpovedné konanie otca a ten starší syn mal určité právo vytknúť to otcovi, že to mladšiemu synovi odpustil. V treťom storočí pohana vyčítali kresťanom, že likvidujú pohanskú svetskú morálku, lebo sľubujú kresťanom odpustenie po previnení. Toto je ale špecifikum kresťanstva. Pápež poukázal na to, že okrem toho klasického chápania viny tu existuje aj odpustenie a zmierenie. Môžeme to prijať a nemusíme.

.ste sklamaný z moskovského patriarchu Kirilla, ktorý ani raz neodsúdil vojnové zločiny páchané aj na jeho farníkoch na Ukrajine a vyhlásil túto vojnu za svätú?

Sklamaný nie som. Za komunizmu, keď bol Druhý vatikánsky koncil, niektorí cirkevní predstavitelia, biskupi sa ho zúčastnili a ŠTB im presne povedala, že k určitým veciam sa nemôžu vyjadrovať, lebo si to odskáču veriaci na Slovensku. Takže boli obozretní. Je to otázka slobody. Pápež je v úplne inej pozícii. Vatikán je samostatným suverénnym štátom, preto môže jasne pomenovať a odsúdiť to, čo sa vo svete deje a nie je závislý od svetskej moci. Otázka je, keďže vieme, že v Rusku je césaropapizmus, do akej miery je predstaviteľ pravoslávnej cirkvi slobodný.

Nie je veľmi teologicky správne, že sa vojne dáva metafyzický naratív, preto pápež jasne hovorí „nie“ inštrumentalizácii vojny. Je nesprávne, ak sa vo vojne zneužívajú

náboženské symboly a rétorika. Je potrebné hľadať cestu, ako mu otvoriť oči, aby on sám pochopil, že vojna ako taká nikdy nemôže byť spôsobom šírenia viery.

.prof. ThLic. Miloš Lichner D.Th (*1971, Martin) je slovenský katolícky teológ, kňaz a vysokoškolský pedagóg, profesor v odbore katolícka teológia. V rokoch 2017 – 2019 bol viceprezidentom a v rokoch 2019 – 2021 prezidentom Európskej spoločnosti pre katolícku teológiu. V rokoch 2012 – 2019 pôsobil ako dekan Teologickej fakulty Trnavskej univerzity, od roku 2019 je prorektorom Trnavskej univerzity v Trnave pre vonkajšie vzťahy. V roku 2017 získal ako spoluautor knihy *Žalmy 51 – 75 (Komentáre k Starému zákonu; zv. 5.) Cenu Dominika Tatarku*. Je členom jezuitského rádu. Pôsobil ako sekretár provinciála slovenskej jezuitskej provincie a bol tiež prefektom zodpovedným za formáciu rehoľných seminaristov.

Ak si predplatíte tlačенý .týždeň na ďalší rok, pomôžete nám prežiť a robiť to, čo vieme. Vopred ďakujeme.

Tento obsah ste si mohli pozrieť vďaka tomu, že ste naším cteným predplatiteľom. Ďakujeme!

Ak ste našli chybu, napíšte na web@tyzden.sk.

.michal Oláh + .rozhovory +

.teraz najčítanejšie

- ▶ **1. Peter Zajac: Sledujeme, ako vzniká nový svet**
- 2. Ukrajina ONLINE: V ukrajinskom generálnom štábe odhalili ruského špióna**
- 3. Ruské lietadlo narušilo aj vzdušný priestor Dánska. Vláda si na pondelok predvolala ruského veľvyslanca**
- 4. Šéfredaktor Pavel Šafr: Putina možno zastaviť jedine silou. Debatovať s vrahmi o ich názoroch je nemravné a zbytočné**
- ▶ **5. Nový .týždeň: Nikto nad zákon!**